

A kérődzőállomány és a gyephezamok kapcsolata Szabolcs-Szatmár-Bereg megye kistérségeiben

A 2003 nyarán elvégzett személyes interjúk és kérdőívek adatai alapján a gyepterületek terméshozama valamint a felmért gazdálkodók szarvasmarha- és juhállománya közötti kapcsolatot vizsgáljuk.

Véleményünk szerint a gyepek természetessége befolyásolja a kérődző állomány nagyságát. A gyepterületeken termelt széna és legelőfű mennyisége a nagyarányú gyepre alapozható, extenzíven tartható szarvasmarha- és juhállomány egyik meghatározó tényezője, takarmánybázisként állománynövelő hatású.

Anyag és módszer

A felmérésünk során 118 személyes interjú és postai úton begyűjtött kérdőív adatait dolgoztuk fel, közülük 113 értékelhető kérdőívet elemeztünk. A felmért gyepterület 7461,51 ha, a gyepek össztermése 10502,44 tonna, a gyepterületek termésátlaga 1,41 t/ha volt, melyeket a KSH hasonló adataival együtt az 1. táblázat tartalmaz. Az állatállományt a 2. táblázat jellemzi.

Statistikai adatok szerint 2001-ben a gyepterületek termésátlaga a megyénkben 2,3t/ha, míg felmérésünk szerint 1,41 t/ha volt.

A felmért gyepterület a megye gyepterületének 11,24%-a.

Az adatok Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében gazdálkodó gyepterülettel rendelkező termelőktől, valamint a KSH kiadványaiból származnak. Vizsgálatunkban a szarvasmarha illetve a juh állomány számosságát létszáma és a gyepterületek termése közötti korrelációs kapcsolatot elemeztük. A korrelációt Szabolcs-Szatmár-Bereg megye 10 statisztikai kistérségének felmért adatai között vizsgáljuk. Az adatokat SPSS statisztikai programmal dolgoztuk fel. A statisztikai adatokat a felmérésünk adataival viszonyszámok képzésével vetjük össze.

A kérődzőket tekintve a felmért állomány 7554,8 szamosállat, ami a KSH adatokon alapuló megyei állomány 17,9%-át teszi ki. A 2. táblázatból és a felmérésünk adataiból a következők állapíthatók meg:

Az országos szarvasmarha állomány 4,6%-a és juh állomány több mint 16,5%-a található a megyében. A megyei szarvasmarha állomány 20,5%-a, a juhállomány 12,4%-át került felmérésre. A kérődzők nagy aránya magyarázható a gyepterületek magasabb arányával (18,5%, szemben az országos 18,1%-kal) is.

1. táblázat

A gyepterületek jellemző adatai (1000 ha)

Megnevezés ¹	Gyep ²	Mg. terület ³	Összes földterület ⁴
Magyarország ⁵	1 061,2	5 865,3	9 303,40
Észak-Alföld ⁶	235,2	1 269,86	1 815,75
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye ⁷	66,35	393	623,3

Forrás: Területi Statisztikai Évkönyv 2001. KSH, Budapest, 2002;
Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye Statisztikai Évkönyve 2002

2. táblázat

A szarvasmarha- és a juhállomány nagysága

Megnevezés ¹	Szarvasmarha (1000 db) ²	Szarvasmarha az országos százalékában ³	Juh (1000 db) ⁴	Juh az országos százalékában ⁵
Magyarország ⁶	783	100%	1 136	100%
Észak-Alföld ⁷	174	22,2%	418	36,8%
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye ⁸	36	4,6%	188	16,5%

Forrás: Mezőgazdasági Statisztikai Évkönyv 2001. KSH, Budapest 2002;
Területi Statisztikai Évkönyv 2001. KSH, Budapest 2002;
Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye Statisztikai Évkönyve 2002

Irodalmi áttekintés

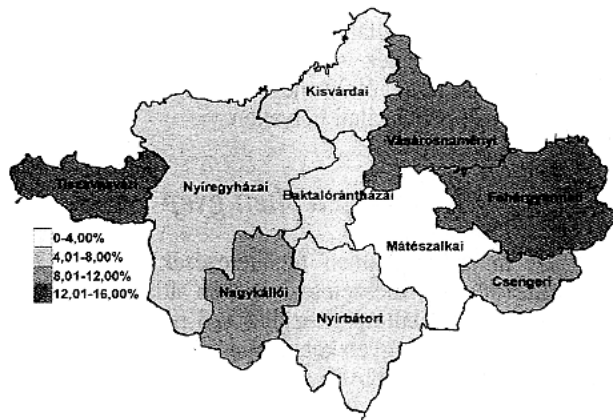
Nagy (1997) szerint Szabolcs-Szatmár-Bereg megye minden területének adottságai kedveznek a gyepre alapozott szarvasmarhatartásnak, kívánatos lenne az állomány mielőbbi fejlesztése.

A juhok takarmányozásában, tenyésztésében és tartásában a legelőnek minden más állatfajhoz képest nagyobb szerepe van, a juh legtermészetesebb takarmánya a legelőfü (Jávor, 2001, 1999; Bedő, 1998). Nagy (1998) a megyénkenti gyepterületek és a juhállomány nagysága között szoros korrelációt talált ($R=0,86$).

5–6 t/ha termésmennyiségű gyepterületeken tartott tejelő szarvasmarha állomány esetén a vizsgált szaporodásbiológiai és termelési mutatók alapján javasolható a legeltetés bevezetése kis létszámú gulyákkal és mobil fejés alkalmazásával (Horn és Stefler 1990; Béri 1991, 1992, 1993; Béri et al. 1995; Pásztor 1996). Jávor (1994) eredményei szerint tejelő juh állományokban a legelés hiánya, az istállózott tartás a napi tejhozam drasztikus visszaesését eredményezte, mely eredménytől eltér Bedő és Póti, (1999) véleménye, miszerint a tejelő juhászatok tápanyagellátását nem lehet csupán a legelőre alapozni. Egyed (1996) vizsgálatai szerint a tejtermelő állományok tenyészüszőinek, Herold és Jávor (1984) pedig a juhok tenyésznövénydékeinek gyepterületeken való tartását javasolják.

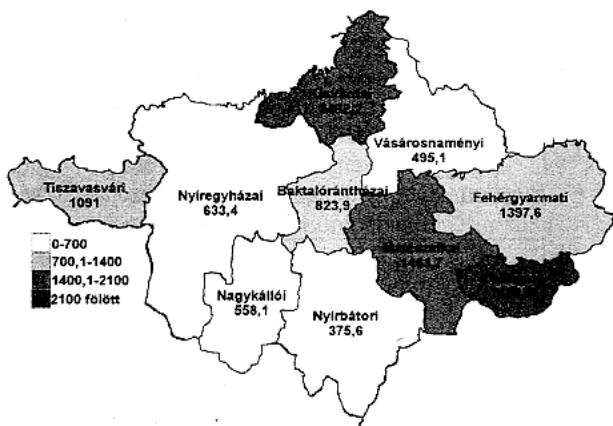
Gyepterületek hasznosítása szempontjából a húsmarhatartás is jelentős. Stefler és mtsai. (2000) szerint a marhahústermelés döntő mértékben gyepre alapozható, a gyepterületek hasznosításának egyik ígéretes alternatívája. Megyénkben is eredménnyel

1. ábra
A gyepterületek aránya a mezőgazdasági területből Szabolcs-Szatmár-Bereg megye statisztikai kistérségeiben



Forrás: KSH, Vattamány G., Forgó I.

2. ábra
1000 ha gyepterületre jutó kérődző számosálat állomány megoszlása Szabolcs-Szatmár-Bereg megye statisztikai kistérségeiben



Forrás: Vattamány G., Forgó I.

alkalmazható eljárás lehet a tejelő állományok mínusz variánsainak, valamint a kettőshasznú fajták teheneinek hústípusú bikákkal való termékenyítése a legelőterületek jobb kihasználása érdekében, melynek eredményességéről Gere (1992), Kertész (1996), és Szabó (1996) is beszámoltak.

Abay és mtsai (1994) anyajuhok és bányaiak valamint hústehenek borjaik együttes legeltetésének előnyéről számoltak be, mely a nagyobb napi tömeggyarapodásban nyilvánult meg.

A juh- és marhahús és a tejtermelés egyaránt eredményesen alapozható legelő és rét területekre, az állatok igényeinek figyelembe vételével, a megfelelő hozamú gyepeken.

Eredmények és értékelésük

A felmérésünk adatai alapján elkészítettük a Szabolcs-Szatmár-Bereg megye statisztikai kistérségenkénti gyepterület eloszlást (1. ábra) és az 1000 ha gyepterületre jutó kérődző állományt szemléltető térképet (2. ábra).

A gyepes és a kérődző állomány nagyságát és arányát szemléltető 1. és 2. ábráról leolvasható, hogy a megyét a Kisvárdai, Vásárosnaményi, Nyírbátori vonal kettéosztja. Ezen kistérségekben a vizsgált mutatók egyaránt alacsonyok. A megye nyugati és keleti felén mindkét mutató nagyobb. A gyepes kisebb aránya a kérődző állományt is csökkenti.

A gyeptermés mennyisége és a kérődző számosálat létszám közötti korreláció vizsgálatának eredményeit 3. táblázat mutatja.

A kistérségek közül a 3. táblázat adatait elemezve szoros pozitív korrelációt tapasztaltunk, mely 7 kistérségben 0,69 fölötti értéket vett fel és SZD0,1%-os szinten szignifikáns volt. Legerősebb korrelációt a nagykállói, a kisvárdai kistérségekben találtunk, amelyekben a felmért állomány és a gyepterületek aránya is kisebb.

Véleményünk szerint a vásárosnaményi kistérségben a felmért gyepterületek-, míg a tiszavasvári kistérségben az állomány nagyobb aránya okozza az adatok gyenge kapcsolatát. A baktalórántházi kistérségben a kis minta elemszám okozza a torz eredményt, mivel a 2 gazdálkodó nem rendelkezett a gyephez kapcsolódó állományal. Az összesített adatokon elvégzett korreláció számítás eredménye – $R=0,67$ – szoros korrelációt mutat Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, mely eredmény szintén szignifikáns.

Forgó István – Györkös István – Vattamány Gusztáv – Técsy László Nyíregyházi Főiskola Műszaki és Mezőgazdasági Főiskolai Kar Állattenyésztési Tanszék

3. táblázat
A felállított modellek összegzése(b)

Modell ¹	R	R négyzet ²	n ³
Nagykállói	0,998(a)**	0,997	3
Kisvárdai	0,987(a)**	0,957	5
Mátészalkai	0,972(a)**	0,945	12
Fehérgyarmati	0,879(a)**	0,772	16
Csengeri	0,84(a)**	0,705	6
Nyíregyházi	0,837(a)**	0,701	22
Nyírbátori	0,691(a)**	0,477	14
Vásárosnaményi	0,361(a)	0,13	28
Tiszavasvári	-0,144(a)	0,021	5
Baktalórántházi	1(a)	1	2
Összesen ⁴	0,666(a)**	0,443	113

** A Korreláció szignifikáns 0,01 %-os szinten (2-oldalú).

a Konstans: gyepterületek össztermése (t)³

b Függő változó: kérődző (számosállat)⁴